

ועל אותו שעיר שמביאו בלא הגרלה אמרה הברייטא שיש "הוה אמינא" לומר שאפשר להקדישו כשהוא בעל מום.

רבא אמר: במקדיש בעל מום לשעיר המשתלח, אכן **לא נצרכה**, לא הוצרכה הברייטא להשמיענו שלוקה, כקושיית המקשן. אלא במה הוצרכה להשמיענו, **בגון שהומם**, שנפל מום בשעיר המשתלח **בו ביום**, ביום הכפורים עצמו אחרי ההגרלה, וחיללו **על חבירו**, על שעיר אחר, שגם הוא בעל מום. וכיון שחיללו על אחר, אינו צריך הגרלה, (276) כי עצם החילול הוא ההקדשה, ועליו חידשה הברייטא שאסור להקדישו. (277)

ידענא אי האי מיקבע לשם, שלא ידענו אם לא ייקבע על ידי הגורל שהבעל מום יהיה השעיר הנעשה בפנים לשם ה', אבל **הבא**, שכבר אינו מגריל, **כיון דאינכר שם**, שכבר עלה על השני הגורל לשם ה', והוא הבעל מום יישלח לעזאזל הוה אמינא **שלא לקי**, **קמושמע לן**, משמיעתנו הברייטא, שבכל זאת — אסור לחלל עליו ולהקדישו, מאחר שהוא בעל מום.

אמר מר, הגמרא ממשיכה לפרש את הברייטא.

שנינו בברייטא: **משום רבי יוסי ברבי יהודה אמרו: (278) אף עבר על לאו ששי**, משום **קבלת הרב**.

ודנה הגמרא: **מאי טעמא דרבי יוסי ברבי יהודה?**

אמר קרא [שם פסוק כד] **"ומעוך וכתות**

ומה החידוש בדבר? ולמה צריך דרשה מיוחדת לרבות שאסור להקדישו? **כי סלקא דעתך אמינא**, היה עולה על הדעת לומר, **בשלמא מעיקרא**, בתחילת הקדושה, ועדיין זקוק להגרלה, אסור להביא בעל מום **כי לא**

276. שיטה מקובצת בהשמטות וכן כתב רש"י ביומא שם.

277. רש"י ותוס' כתבו "ולחכי נקט חיללו, דאי לאו דחיללו על בעל מום ליכא מלקות דלא תקדישו על השני".

העולת שלמה והשפת אמת מפרשים [העולת שלמה מציע למחוק שתי מילים האחרונות "על השני"] שהיה קשה לרש"י: למה הוצרך רבא לומר שחיללו על אחר. הלא בפשטות אפשר לומר שהומם ורוצה לשלחו לצוק, ובא הכתוב לרבות שאסור לעשות כן — והיא קושיית השיטה מקובצת בהשמטות. ומוסיף שלכן אסור לשלחו לצוק מפני ש"דחייתו לצוק היא שחיטתו". [כך אמרה הגמרא ביומא

שם לגבי מחוסר זמן, ועיין באחרונים הדנים אם גם בבעל מום יתכן לומר כן]. ומתרץ רש"י שאכן ילקה על דחייתו לצוק. אלא, שהגמרא רצתה לפרש הברייטא העוסקת באיסור להקדיש.

אבל לשיטת רבינו גרשום ורבינו הלל, המפרשים שהברייטא באה ללמד עצם הדין שבעל מום פסול לשעיר המשתלח, הקשה הגרי"ז, הלא חידוש זה היה אפשר להשמיענו גם בלי שחיללו על השני, ורק רוצה לשלחו לצוק, ונתחדש שיש איסור בעל מום אפילו בשעיר המשתלח?

278. גירסת השיטה מקובצת.

קבלת הדם?

נפקא ליה, מזהא ממקרא אחר, שנאמר [פסוק כה] לגבי קרבנות גויים "ומיד בן נכר לא תקריבו", וממה שנאמר "לא תקריבו" פעם רביעית, דרשינן, זו היא קבלת הדם שאמר רבי יוסי ברבי יהודה, שעוברים עליה בלאו.

ודנה הגמרא: **ולתנא קמא, שאינו דורש לקבלת הדם, האי "לא תקריבו" למה לי?**

ומתריצין: מקרא זה אינו מיותר לדרשה, כי **מיבעי ליה להאי, לעצם האיסור להקריב קרבן בעל מום של בן נכר. ולמה הוצרך להשמיענו? ומדוע היה עולה על הדעת שגוי יכול להקריב קרבן בעל מום, דבר שנאסר לישראל? כי סלקא דעתך אמינא, היה עולה על הדעת לומר: הואיל ולא נצטוו בני נח, כשמקריב קרבנות לשמים במזבח שבנה לעצמו, אינו אסור להקריב בעל מום, אלא נצטוו על מחוסר איברים, כשחסר מן הזבח אבר שלם. הלכך, סלקא דעתך אמינא, לא שנא במזבח דידהו ולא שנא במזבח דידן, כשם שבמזבח שבנה לעצמו מותר לו להקריב בעל מום, כן מותר לו להקריב בעל מום במזבח שלנו, בבית המקדש, קמשמע לן הכתוב "ומיד בן נכר לא תקריבו... מכל אלה", לאסור לקבל קרבן בעל מום מיד בן נכר.**

ונתוק וברות לא תקריבו לה", ומה תלמוד לומר, הלא כבר נאמר שני פעמים "לא תקריבו"? אלא, זו קבלת הדם שאמר רבי יוסי ברבי יהודה.

ודנה הגמרא: **ולתנא קמא, שלא דרש לאו לקבלת הדם, האי "לא תקריבו", למה לי?**

ומתריצין: **מיבעי ליה, מקרא שלישי זה נדרש ללאו על זריקת דמים.**

ותמהינן: **והא נפקא ליה, הרי זריקת דמים כבר נדרש בברייתא מ"על המזבח" [פסוק כב]? (279)**

ומתריצין: **זריקת דמים לא נדרש מ"על המזבח" ואינו מיותר לדרשה, כי אורחיה דקרא דמשתעי הכי, דהיינו, דרך הכתובים לדבר כן. (280)**

ודנה הגמרא: **ורבי יוסי ברבי יהודה, נמי, איך דרש מ"לא תקריבו" [פסוק כד] לקבלת הדם, הרי נדרש לזריקת הדם, וזריקה אי אפשר לדורשה מ"על המזבח", כי אורחיה דקרא הוא.**

ומתריצין: **איך הכי נמי!**

אלא קבלת הדם מנא ליה, מנין לו לאו על

279. שבור" וכל הפסולין מחמת מומן, ופסולם הוא מחמת פחיתותם שאינם ראויים להקרבה, כתבה התורה מ"על המזבח" לומר שאינו לכבוד המזבח. כענין שאמר הנביא [מלאכי א] "וכי תגישון עוור לזבוח, איך רע?! וכי תגישון פסח וחולה, איך רע?! הקריבהו נא לפחתך [לשון שר ושליט], הירצך, או הישא פניך?! על פי הרב

279. הגר"ז מעיר על קושית הגמרא, שהרי אם נלמד מ"על המזבח" הוי "לאו שבכללות" [יבואר בעמוד ב] ואין לוקין עליו, על כן איצטריך "לא תקריבו" לייחדו ללאו בפני עצמו ללקות עליו?

280. אחר שהזכירה התורה [בפסוק כב] "עורת,

לישנא אחרינא:

שנינו בברייתא: רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אף על קבלת הדם. עובר בלאו.

ודנה הגמרא: מאי טעמא?

דכתיב [שם פסוק כד] "ומעוך וכתות ונתוק וכרות, לא תקריבו", ודרשינן, זו קבלת הדם. ואילו זריקה נפקא ליה מ"על המזבח", לעבור בלאו על הזריקה.

ומקשינן: ולרבנן [התנא קמא], נמי תיפוק לחו, הרי אפשר לרבות זריקה מן "על המזבח", וישאר ה"לא תקריבו" לקבלת הדם?

ומתריצין: הכי נמי, רבנן דורשים איסור זריקה מ"על המזבח". ואלא קשה, "לא תקריבו" דכתיב לגבי מעוך, למאי אתא, לאיזה דרשה כתבתו התורה?

ומתריצין: מיבעי ליה (281) "לא תקריבו" ללמדנו לאו להקרב בעל מום בכמת יחיד, בזמן היתר הבמות.

ומקשינן: ולרבי יוסי ברבי יהודה, איך דרש פסוק זה לקבלת הדם, הלא האי מיבעי ליה

לבמת יחיד?

ומתריצין: אין הכי נמי, מפסוק זה, אכן, דרשינן לבמת יחיד —

אלא קשה, "לא (282) תקריבו" דקבלה, הלאו של קבלת הדם, מנא ליה?

ומתריצין: מפסוק אחר, שנאמר [פסוק כה] "ומיד בן נכר לא תקריבו", זו קבלת הדם.

ורבנן, סוברים שפסוק זה אינו מיותר לדרשה, אומרים, איצטריך לעצם הלאו להקריב קרבן בעל מום של בן נכר. כי סלקא דעתך אמינא, היה עולה על הדעת לומר, הואיל ובני נח אין מצווין על איסור הקרבת בעל מום, אלא על קרבן שהוא מחוסר אבר שלם, כשמקריבים בבמה דלהון [שלהם], הלכך אימא, (283) היה עולה על הדעת לומר, אנן נמי נקביל מינהון, נקבל מהם קרבנות בעלי מום במזבח שבמקדש, לכן קמשמע לן הכתוב "ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם, מכל אלה", שהם כל המומין המגויין שם בפרשה, דלא מקבלינן, כשם שאין מקבלים בהמות שכאלו מבני ישראל. (284)

ועתה הגמרא חוזרת לברייתא ששנינו בה

המעילי בשיטה מקובצת.

281. גירסת השיטה מקובצת.

282. גירסת השיטה מקובצת ועיין בחק נתן גירסא אחרת.

283. גירסת השיטה מקובצת.

284. סיכום שתי הלשונות:

ארבע פעמים נאמר בתורה "לא תקריבו".

לשון ראשון:

רבי יוסי: לארבעה לאוים בקרבן ישראל: א. להקדיש ב. לשחיטה ג. לזריקה ד. לקבלת הדם. תנא קמא: לשלשה לאוים בקרבן ישראל: א. להקדיש ב. לשחיטה ג. לזריקה. והרביעי לבן נכר.

ובין רבי יוסי ובין התנא קמא לא דרשו מ"על

שאחד מחמש השמות שעוברים בבעל מום, הוא המקדישו.

מתקף לה ריש לקיש, שאל (285) על דברי הברייתא: מנין שבכל בעלי מומין עובר על "לא תקדישו", גם בבהמה שנולדה עם מומה? **שמא לא שנינו** שלוקה על ההקדשה, **אלא בתם** מהיוולדו, **שנעשה בעל מום**, והקדישו בהיותו בעל מום, שאז יתכן לומר, הואיל והוא היה תם מעיקרא, סבר המקדישו שאף על פי שעתה יש בו מום, מכל מקום, אקדישנו ואקריבנו. וכיון שסבר כן והתכוון לכך להקריבה ולהעלותה על המזבח, (286) לכן לוקה.

דאי (287) **בעל מום מעיקרא**, הלא **דיקלא בעלמא הוא**, סתם עץ דקל הוא [דרך משל], ויש לומר שמעולם לא התכוון להקדישו למזבח, וידע שאינה ראויה למזבח, והקדישה כדי שתמכר, ובדמיה יקנו קרבן. (288)

ושאל ריש לקיש: למה ילקה על הקדשת בעל מום מעיקרא?

אמר ליה רבי חייא בר יוסף: "שרוע וקלוט" **כתיב בפרשה זו**, שנשתרבב אחד מאבריו [גדול מחברו], או שפרסותיו קלוטות [מחוברות], **והני, בעלי מומין מעיקרא נינהו**. מומין אלו נעשים משעת היוולדם, ועליהם דיברה התורה כשאסרה להקדיש.

אמר ליה ריש לקיש לרבי חייא בר יוסף: **שמא לא שנינו אלא בתמורה**, הרי יתכן שהאיסור להקדיש בעלי מומין מעיקרא הוא רק כשממיר עליהן, ושונה תמורה משאר הקדשה משום **דתנן [לקמן טז ב]: חומר בתמורה מבקדשים**, (289) **שהתמורה חלה על בעלת מום קבוע**. והיינו, שבהמה בעלת מום קבוע שהמירו עליה, היא נעשית קדושה בקדושה גמורה, ואינה יוצאה לחולין להיות מותרת בגיזה ועבודה אפילו אם יפדנה,

המזבח".

ללישנא אחרינא:

רבי יוסי ותנא קמא שניהם דורשים מ"על המזבח" לזריקה.

וכן דורשים שניהם ה"לא תקריבו" שכתוב גבי מעוך וכתות ל"במת יחיד".

נשאר ש"לשה" לא תקריבו" לדרשה.

רבי יוסי: לשלשה לאוין בקרבן ישראל: א. להקדיש ב. לשחיטה ג. לקבלת הדם.

תנא קמא: לשני לאוין בקרבן ישראל: א.

להקדיש ב. לשחוט והשלישי לבן נכר.

285. כתב הרב המעילי [בשיטה מקובצת]: לפעמים יבא בלשון התלמוד לשון אקפתא — לא להקשות אלא לשאול. והגר"א כתב שהוא מלשון "איבעיא". ועיין ביד מלאכי סימן תפ"ז.

286. על פי השיטה מקובצת אות כה. ועיין בהגהות הב"ח וצאן קדשים.

287. גירסת השיטה מקובצת והגר"א.

288. כן פירש רש"י. ועיין תוס'. והשפת אמת מעיר, שבאמת יש חילוק אחר בין בעל מום מעיקרו לתם ונעשה בעל מום. שהגמרא לעיל אומרת שלפי רבא הסובר "לא מהני" לא היה צריך ההקדש לחול, אלא גזירת הכתוב הוא. ועל גזירת הכתוב זו, כיון שהיא חידוש נגד הכלל של "לא מהני", אפשר לומר ש"אין לך בו אלא חידושו", וההקדש חל רק בתם ונעשה בעל מום. מה שאין כן בבעל מום מעיקרא, לא מהני ההקדש, והוא לגמרי חולין ואין לוקין עליו.

289. גירסת המשנה שם.

חמשה.⁽²⁹⁰⁾ ומוכרח לומר שלא מדובר בממיר, ולא במקדיש תחילת קדושה.

אמר ליה ריש לקיש: **אלא מאי**, מהי מסקנתך מדברי חכמים שנמנו וגמרו, שמדובר **בבעל מום מעיקרו** והקדישו בתחילת קדושה, אם כן, עדיין לא תירצת לי על שאלתי **אמאי לקי** על ההקדשה? הלא **דיקלא בעלמא הוא**, ומעולם לא הקדישה אלא לדמיה, ולא חלה עליה קדושת קרבן כלל?

אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש: אינו דומה למקדיש דיקלא, כי **דיקלא — לאו זילא מילתא**, אין בכך בזיון, כיון שמין **עצים הוא**, ואף אם הקדישו במפורש, אין בכך כלום. מה שאין כן, המקדיש **בעל מום מעיקרא**, זילא מילתא, יש בכך בזיון, כיון **דשביק [עזב] תמיב, ואקדיש בעלי מומין**, הלכך **מיחייב** על עצם בזיון קדשים, אף על פי שברור לו שלא חלה עליה קדושת קרבן.

לישנא אחרינא:

אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש: **אפילו הכי**, שאינה קדושה כלל — **בזיא מילתא**, עשה דבר שיש בו בזיון. דאם הקדיש **דקל, שליכא במינו**, שאין שום עץ הראוי למזבח [כלומר,

כשאר קדשים שהקדישו אותם בהיותם תמימים ואחר כך נפל בהם מום. ובזאת שונה התמורה מקדשים אחרים שהקדישום בהיותם בעלי מום, שדינם לצאת לחולין על ידי פדיון ומותרים בגיזה ועבודה —

הלכך, שואל ריש לקיש, יש לומר שהלאו על הקדשת בעלת מום מעיקרא הנלמד מ"שרוע וקלוט", היינו דוקא ב"המיר" בהמת קרבן על בהמה בעלת מום מעיקרא, הואיל ותמורה נתפסת בקדושה גמורה על בעלת מום. אבל, כאשר הקדיש תחילת קדושה על בעלת מום מעיקרא, לעולם יש לומר שאינו עובר על הלאו ואינו לוקה, מאחר שהוא דקל בעלמא, כמבואר?

אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש: וכי לא **שמיע לך הא דאמר רבי ינאי: בהבורה נמנו**, חבורת חכמים מנו כל הדרשות וכל הלאוים השייכים בענין בהמת בעלת מום לגבי קרבן, **וגמרו**, והגיעו למסקנא כי **המקדיש בעל מום לגבי מזבח**, ועשה כל עבודותיו, **עובר משום חמשה שמות המבוארים לעיל**.

ועתה, **אי**, אם כשאלתך, שהלאו של ההקדשה הוא דוקא בתמורה, קשה, **בתמורה נמי ששה הוויין**, הרי ששה לאוין הן, **דאיכא נמי לאו דתמורה**, ולמה גמרו רק

באמת שהמקדיש בעל מום בין תם ונעשה בעל מום ובין בעל מום מעיקרא אינו עובר בלאו, ואינו לוקה. ואינו מסתפק בכך לפי שהקדושה לא חלה כלל. אלא בתמורה הוא דלוקה על בעל מום מעיקרא, ועל תמורה כתבה התורה "שרוע וקלוט", ואם כן, הברייתא שאמרה לוקה אף על ההקדשה, **בודאי מדברת מתמורה**, הלכך מקשה רבי יוחנן שפיר "ואי בתמורה ששה הויי".

290. לכאורה קשה, וכי מוכרח שהברייתא מדברת בתמורה?! וריש לקיש יכול לתרץ בפשטות שהברייתא אינה מדברת בתמורה, אלא בתחילת הקדש, ויש בסך הכל רק חמשה לאוין. ורק הפסוק "שרוע וקלוט" מדבר בתמורה. ומכריח הגרי"ז לומר, שבתירוץ הקודם, כשתירץ ריש לקיש ואמר "שמא לא שנינו אלא בתמורה", חזר בו ריש לקיש משאלתו, וסובר

לקרבן] אין בכך בזיון, ומה שהקדישו הם פטפוטי מילים בעלמא, הלכך — לא לקי. לאפוקי, מה שאין כן, במקדיש בעל מום, כיון דאיכא כמינו שאר בהמות תמימין הראויין לקרבן, והוא הקדיש בעלת מום, ועשה דבר מגונה, הלכך — לקי.

אמר רבא: השתא דאמור טעמא, אחרי שנאמר הטעם, שבעל מום דלקי, שהוא משום דבזיא מילתא, (291) אם כן, אפילו אקדיש ליה לדמי נסכים, כלומר, המקדיש בעל מום כדי שימכר ובדמיה יקנו נסכים — נמי לקי.

כלומר, (292) אילו היה העבירה במקדיש בעל מום מחמת עצמו בהיותו בעל מום, היה אפשר לומר, שאם מקדישו מלכתחילה לצורך קניית קרבן אחר בדמים, אין בכך עבירה ואינו לוקה. אבל, עתה שהסקנו כי עיקר העבירה הוא משום שעזב מלהקדיש תם והקדיש בעל מום, אין נפקא מינה בין אם הקדישו לצורך הקרבה לבין לצורך מכירה.

ואפילו אם הקדישו לצורך קניית נסכים בדמיו, למרות שבנסכים אין בזיון כל כך, שהרי לגבי נסכים הוא בודאי כדיקלא בעלמא הואיל ואין במין בהמה דבר הראוי לנסכים, מכל מקום, עבר על הלאו, ולוקה.

לפי שאין העבירה אלא עצם עזיבת התמימים והקדשת בעל מום.

ומבאר הגמרא: (293) והא דרבא, אינו מוסכם על כל התנאים אלא תנאי היא, היא תלויה במחלוקת תנאים.

דתנו רבנן:

נאמר בתורה [שם ויקרא כב] "ושור ושה ז-ב שרוע וקלוט נדבה תעשה אותו, ולנדר לא ירצה". וכבר מבואר לעיל, שבודאי אין לפרש שהתורה מתירה בעלי מומין אלו להקריבם על גבי המזבח אם הקדישום בתורת נדבה. (294) אלא, מה תלמוד לומר "נדבה תעשה אותו"? זה קדשי בדק הבית, למכרם ודמיהם יפלו לצרכי בית המקדש. וממה שנאמר "נדבה תעשה", אין לי להרבות אלא נדבה, להתפיס לבדק הבית באופן של נדבה, כגון באומר "הרי בהמת בעל מום זו לבדק הבית", אבל נדר, אם אמר "הרי עלי בהמה בעלת מום לבדק הבית", מניין שמצווה להפריש בעל מום? תלמוד לומר "ולנדר". ודרשינן, כאילו היה נאמר "נדבה תעשה אותו, ולנדר". כלומר, בין אם אתה מקדישו בלשון נדבה ובין בלשון נדר, הקדישהו לבדק הבית!

וממשיכה הברייתא: יכול אפילו קדשי

291. גירסת השיטה מקובצת.

292. על פי הרב המעיילי בשיטה מקובצת. וכן כתב הגר"א.

293. גירסת השיטה מקובצת.

294. מה בין נדר לנדבה? נדר: האומר "הרי

ולפי דברי הגר"ז יבואר היטב לשון ריש לקיש "שמא לא שנינו אלא בתמורה". כלומר הברייתא שחייבתה על ההקדשה. ולולי דברי הגר"ז היה לו לומר "שמא לא איירי הקרא של שרוע וקלוט אלא בתמורה". אבל ברש"י מפורש שלא כדברי הגר"ז, עיין רש"י ד"ה שמא בסופו "אבל הקדיש בעל מום מעיקרא".